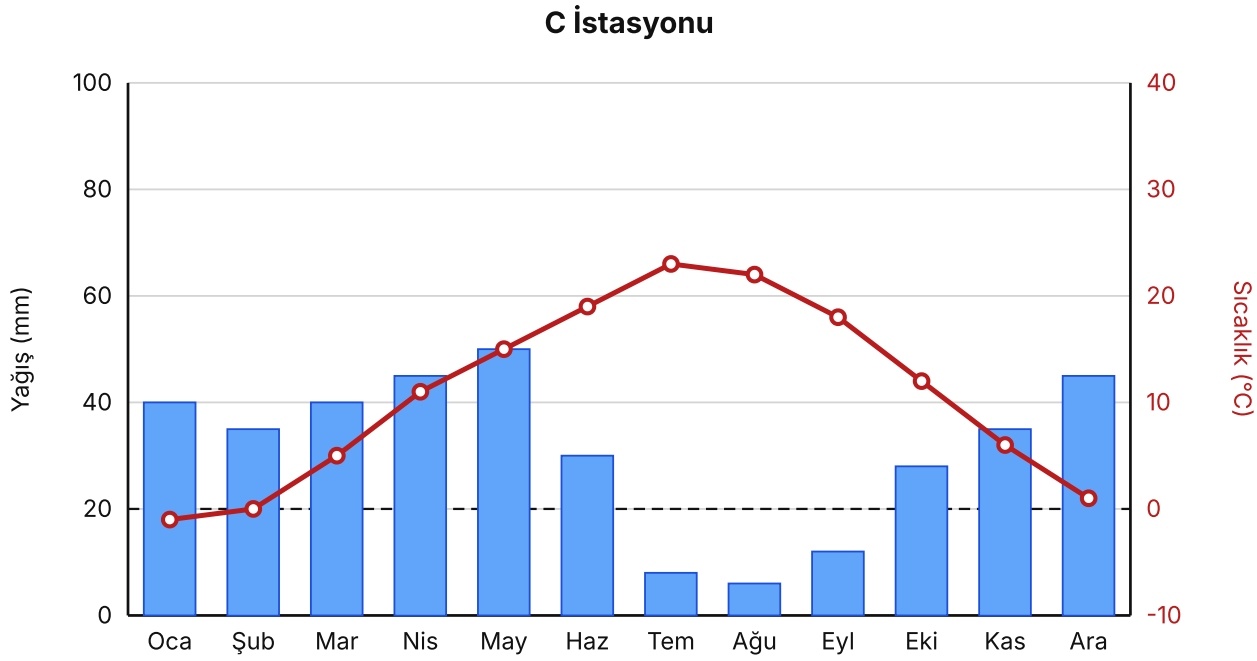
DUBBA · OYSS HAZIRLIK
10. Sınıf Coğrafya Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 3
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Adı Soyadı: .....
Sınıf / No: .....
Puan: .....

Telefonda aç: süreli çöz, paylaş

10. Sınıf Coğrafya · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 3)

1. Ekin, İç Anadolu'daki kurgusal Çakıryazı ilçesinde yaşamaktadır. İlçenin kuzeyinde uzanan Yaprakbel Sırtı ile güneyindeki Ağartepe kayalıklarında kayaçların nasıl parçalandığını incelemiştir. Şekil 1'de ilçedeki C İstasyonu'nun aylık ortalama sıcaklık ve yağış değerleri, aşağıda da Ekin'in gözlem notları verilmiştir.

Şekil 1. C İstasyonu'nun sıcaklık ve yağış değerleri

- **A – Yaprakbel Sırtı:** Sırt, mineralleri ince yapraklar hâlinde dizilmiş şistten oluşuyor. Kayaç, yaprakların arasındaki ince düzlemler boyunca kolayca ayrılıyor. Ocaktaki gezide bu düzlemlerin arasında ince buz tabakaları gördüm; nisanda aynı yamacın eteğinde yeni kopmuş, keskin kenarlı yassı şist levhaları birikmişti.
- **B – Ağartepe:** Çevresindeki kayaçlar aşınıp gidince yüzeye çıkmış, iri kristalli siyenitten oluşan yuvarlak kubbeler var. Kubbelerin yüzeyi, soğan kabuğu gibi üst üste dizilmiş, kalınlığı yer yer yarım metreyi bulan kavisli levhalar hâlinde ayrılıyor; kopan levhalar kubbelerin eteğinde duruyor.
- **C – İki yerde de:** Kopan parçaların yüzeyinde renk değişimi görülmüyor. Toprak örtüsü yalnız birkaç santimetre kalınlığında, bitki örtüsü seyrek otlardan oluşuyor.

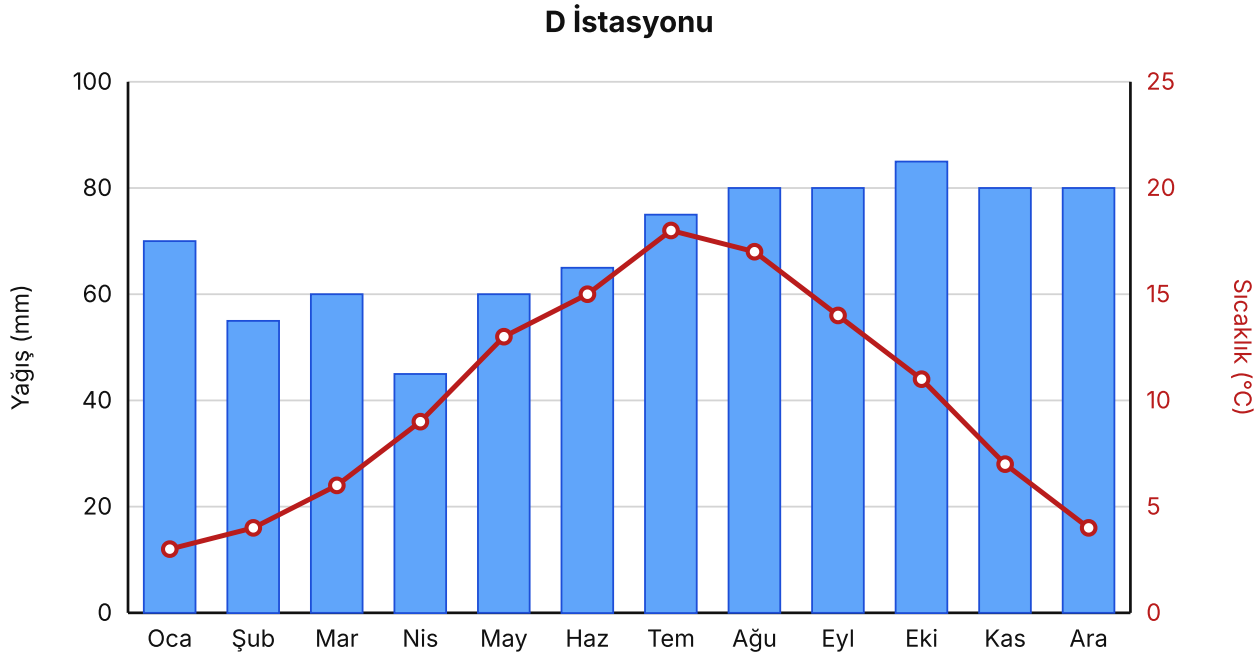
Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

1.1. Şekil 1'deki değerleri yorumlayarak Çakıryazı çevresinde kayaçların ufalanmasında hangi ayrışma türünün daha etkili olduğunu belirleyiniz. Bu belirlemenizi sıcaklık ve yağış koşullarına dayanan birer gerekçeyle açıklayınız.

1.2. A ve B notlarında kayaçları parçalayan fiziksel ayrışma süreçlerinin adlarını yazınız. Her sürecin o kayaçta nasıl gerçekleştiğini notlardaki kanıtlarla açıklayınız. C notundaki toprak örtüsünün ince olmasının nedenini de yazınız.

2. Elif, Hollanda'da yaşayan kuzeniyle görüntülü görüşürken kuzeninin yaşadığı M Kasabası'ndaki iki yapıyı incelemiş ve aşağıdaki notları almıştır. Şekil 2'de kasabaya yakın D İstasyonu'nun aylık ortalama sıcaklık ve yağış değerleri verilmiştir.

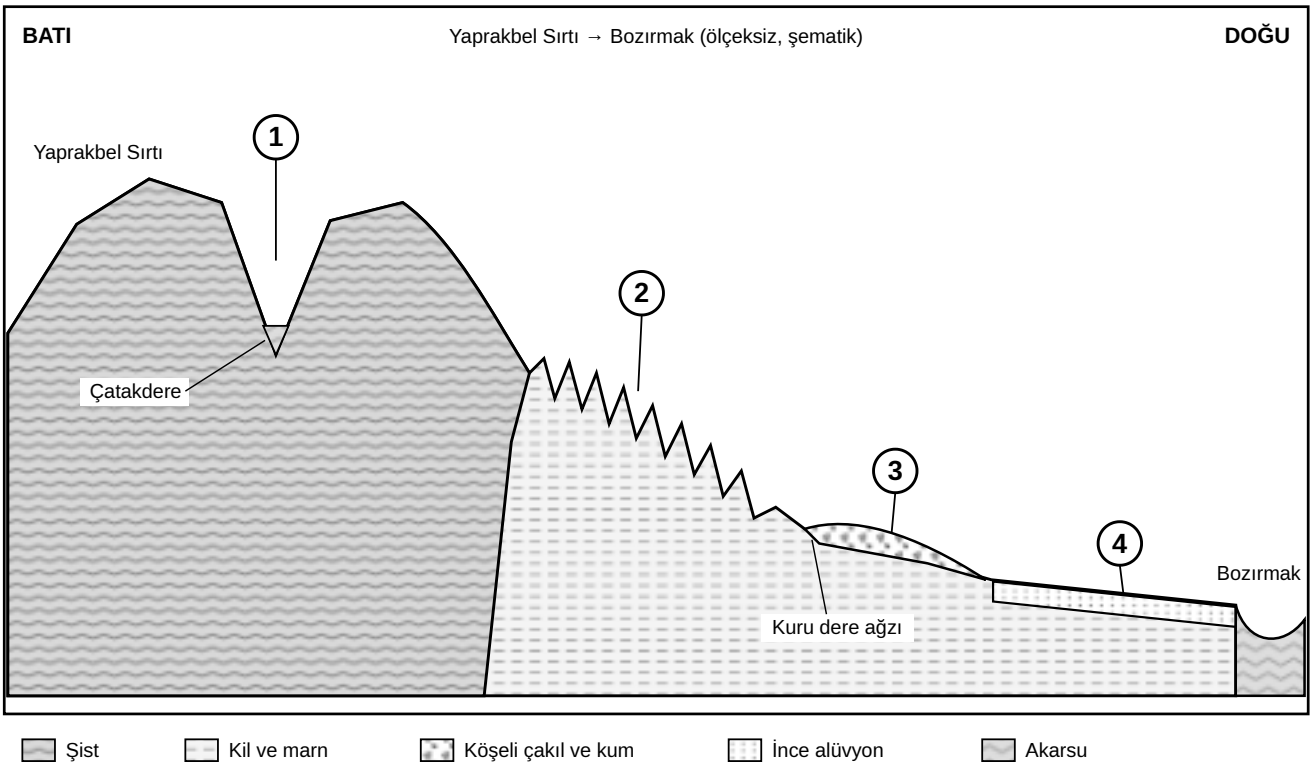
Şekil 2. D İstasyonu'nun sıcaklık ve yağış değerleri

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- Kasaba meydanındaki yaklaşık 600 yıllık kilisenin duvarları kireç taşı bloklarından örülmüş. Blokların yüzeyi pürüzlenmiş ve yağmur suyunun en çok değdiği pencere altlarında içe doğru oyulmuş; kapının üstündeki kabartmalar ile yapım yılını gösteren yazıt silikleşmiş. Duvar diplerine yosun ve liken tutunmuş.
- Kilisenin bahçesinde, buzulların on binlerce yıl önce kuzeyden taşıyıp bıraktığı iri bir granit kaya bloğu duruyor. Blok kiliseden çok daha uzun süredir açıkta olduğu hâlde yüzeyi sağlam; pembe ve siyah kristallerinin sınırları keskin, köşeleri yalnız hafifçe yuvarlaklaşmış.

Şekil 2'deki sıcaklık ve yağış koşullarını yorumlayarak M Kasabası çevresinde etkili olan ayrışma türünü ve bu ayrışmanın nasıl gerçekleştiğini açıklayınız. Kireç taşı ile granitin ayrışma hızını kayaçların özelliklerini ve Elif'in notlarındaki gözlemleri kullanarak karşılaştırınız.

3. Kayra, Çakıryazı çevresinde yaptığı gezide batıdaki Yaprakbel Sırtı'ndan doğudaki Bozırmak'a kadar gördüğü yer şekillerini Şekil 3'teki kesitte göstermiş ve numaralı yerler için aşağıdaki notları almıştır.

Şekil 3. Çakıryazı çevresinin şematik kesiti

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **1:** Yaprakbel Sırtı'nın dik yamacında, hızlı akan Çatakdere'nin açtığı derin bir vadi var. Vadinin tabanı yok denecek kadar dar; iki yamacı dere yatağında birleşiyor ve enine kesiti "V" harfine benziyor.
- **2:** Sırtın eteğindeki kil ve marn tepelerinin yamaçları birbirine çok yakın, derin ve dar yarıntılarla parçalanmış; yarıntıların arasında keskin sırtlar kalmış. Yamaçlarda bitki örtüsü yok denecek kadar az; sağanaklardan sonra yarıntılardan çamurlu sular akıyor.
- **3:** Tepelerin arasından inen kuru bir derenin ovaya ulaştığı yerde, köşeli çakıl ve kumdan oluşan, aşağıya doğru genişleyen koni biçimli bir yığın bulunuyor.
- **4:** Bozırmak'ın kenarında, suyun çok yükseldiği ilkbahar aylarında zaman zaman su altında kalan, ince alüvyonla örtülü geniş ve düz bir alan uzanıyor. Bu alanda bostanlar var.

Şekil 3'te ve notlarda verilen 1–4 numaralı yer şekillerinin adlarını belirleyiniz. Her birinin oluşumunu, etkili olan dış etkeni ve bu etkenin aşınım ya da birikim sürecini belirterek açıklayınız.

4. Elif, Hollanda'daki polderlerin denizden nasıl kazanıldığını anlatan bir sunum hazırlamaktadır. Okuduğu kaynakta şu bilgiler yer almaktadır:

> *Binlerce yıl önce bugünkü Hollanda kıyısı burunlar ve koylarla girintili çıkıntılı bir görünümdeydi. Kuzey Denizi'nin dalga ve akıntıları zamanla bu kıyıyı düz ve uzun bir kıyı çizgisine dönüştürdü. Bugün kıyı boyunca uzanan kumdan setlerin (kıyı kordonlarının) üzerinde yer yer 20 metreyi aşan kum tepeleri yükselir. Kordonların gerisinde kalan sığ su alanlarının (lagünlerin) bir kısmı sonraki yüzyıllarda setlerle çevrilip suyu boşaltılarak polderlere dönüştürüldü.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

4.1. Hollanda kıyısının girintili çıkıntılı bir görünümden düz bir kıyı çizgisine dönüşmesini, burunlarda ve koylarda etkili olan aşındırma, taşıma ve biriktirme süreçleriyle açıklayınız.

4.2. Kaynağa göre bugünkü Hollanda kıyısının şekillenmesinde dalga ve akıntılar dışında etkili olan iki dış etkeni belirleyiniz. Her etkenin kıyıyı hangi süreçle nasıl değiştirdiğini açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

5. Ekin, Kayra ve Elif'ten oluşan grup, Çakıryazı çevresindeki yer şekillerinin oluşumunda etkili olan aşınım ve birikim süreçlerini yerinde araştırmak için bir saha çalışması planlamıştır. Grubun taslak planındaki maddeler aşağıda verilmiştir.

- **I. Hazırlık ve planlama:** Çatakdere vadisi, Kızılyar Tepeleri, kuru dere ağzı ve Bozırmak kenarı duraklarından oluşan güzergâh belirlendi. Her durakta kalınacak süreyi ve yapılacak işleri gösteren bir taslak gezi planı hazırlandı.
- **II. Hazırlık ve planlama:** Defter, kalem, bölge haritası ve fotoğraf makinesi alınacak; herkes engebeli arazide yürümeye uygun kıyafet ve ayakkabıyla gelecek.
- **III. Sahada uygulama:** Her durakta yer şekillerini gözlemleyip yarıntıların derinliğini, birikinti malzemesinin boyutunu ve ırmak kenarındaki alüvyonu not edeceğiz; her şeklin oluşumunda hangi dış etkenin aşındırma ya da biriktirme yaptığına ilişkin kanıt toplayacağız.
- **IV. Sahada uygulama:** Güzergâhın yanındaki Ağartepe'nin siyenit kubbelerine uğramayacağız. Çalışmamızın konusu aşınım ve birikim süreçleri olduğu için bu kubbelerin ülkemiz için taşıdığı değeri ve nasıl korunabileceklerini araştırmamız gerekmiyor.
- **V. Raporlama ve sunma:** Raporda her durağın fotoğrafını ve gözlem notlarımızı sıralayacağız. Yer şekillerinin oluşumunda hangi kuvvetin aşınım ya da birikim sürecinin etkili olduğunu çözümlemeyi öğretmenimize bırakacağız.
- **VI. Raporlama ve sunma:** Yer şekillerinin gelecekte nasıl değişebilecekleri yalnız bir tahmin olduğu için rapora girmeyecek.
- **VII. Raporlama ve sunma:** Topladığımız verileri bir ürün dosyasında birleştirip sınıfta arkadaşlarımızla paylaşacağız.

Plandaki üç hatalı maddeyi belirleyiniz. Her birinin saha çalışmasının aşamalarına uygun hâle gelmesi için nasıl düzeltilmesi gerektiğini gerekçesiyle yazınız.

6. Ekin, yaşadığı Çakıryazı ilçesindeki yer şekilleri ile beşerî faaliyetler arasındaki etkileşimi incelemek için

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

aşağıdaki bilgi kartını hazırlamıştır.

> ***Çakıryazı'da Yer Şekilleri ve Beşerî Faaliyetler***
>
> - *İlçenin doğusunda Bozırmak boyunca alüvyonla örtülü geniş bir düzlük uzanır. Bu düzlükte sulamalı şeker pancarı ve sebze tarımı yapılır. İlkbahar taşkınlarında ırmağa yakın tarlalar su altında kalır.*
> - *İlçe merkezi ve köylerin çoğu, kuru derelerin tepelerden düzlüğe çıktığı yerlerde biriken hafif eğimli çakıllı yığınların üzerinde kurulmuştur.*
> - *Kızılyar Tepeleri'nin yarıntılarla parçalanmış yamaçlarında tarım yapılamaz. Sağanaklardan sonra yamaçlardan inen çamur eteklerdeki köy yolunu kapatır. Bu yamaçların bir bölümünde basamaklar açılarak ağaç dikilmiştir.*
> - *Ağartepe'nin siyenit kubbelerinden çıkarılan bloklar kesilip parlatılarak binalarda kaplama taşı olarak kullanılır; taş ocakları ilçede iş olanağı sağlar. Ocaklar genişledikçe bazı kubbeler ortadan kalkmaktadır.*
> - *Kubbelerin arasında kaya tırmanışı ve doğa yürüyüşü rotaları belirlenmiştir; hafta sonları çevre illerden ziyaretçi gelmeye başlamıştır.*
> - *İlçeyi il merkezine bağlayan yol, Yaprakbel Sırtı'nı dar Çatakdere vadisi boyunca aşar; kışın buzlanma ve kaya düşmesi nedeniyle zaman zaman kapanır.*
> - *Bozırmak'ın yatağından çıkarılan kum ve çakıl inşaatlarda kullanılır. Son yıllarda bu ocakların çevresinde ırmak kıyısının oyulduğu ve bir köprünün ayaklarının açığa çıktığı görülmüştür.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

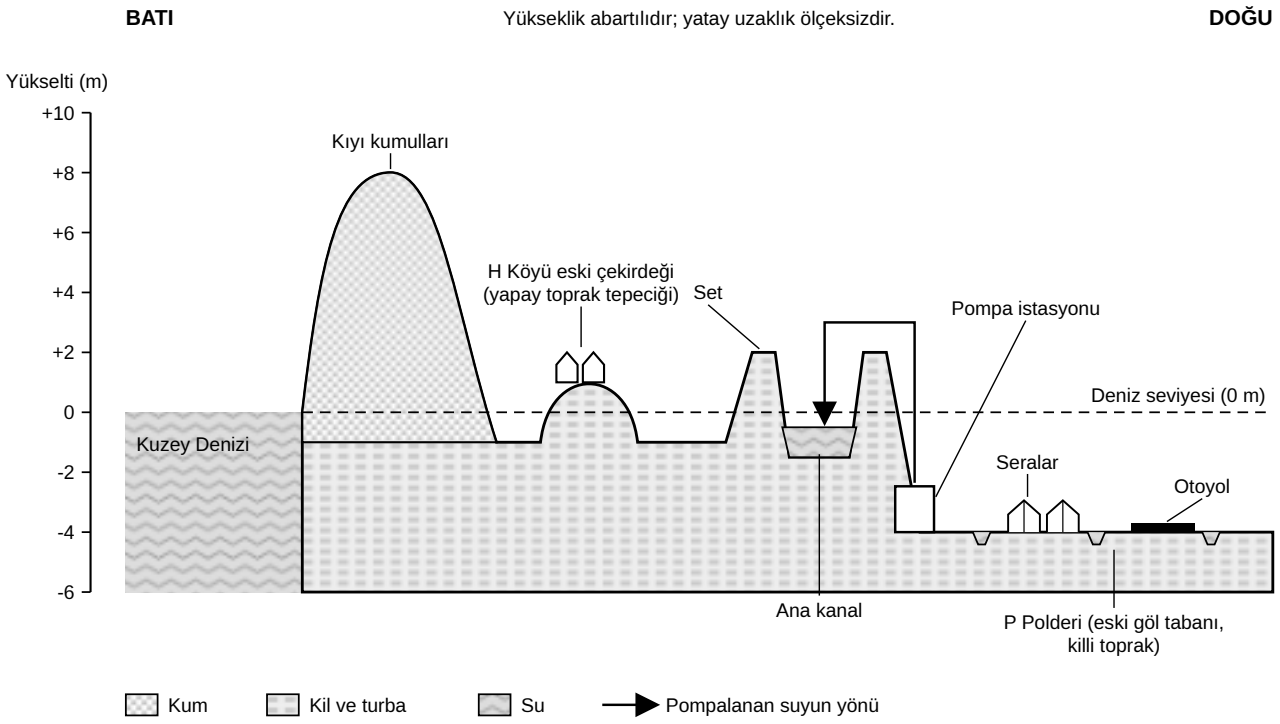
6.1. Bilgi kartından yararlanarak Çakıryazı'daki yer şekillerinin beşerî faaliyetlere etkisini GZFT analiz tekniğiyle çözümleyiniz. Güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler boyutlarının her birine yer şekli ile beşerî faaliyet arasındaki ilişkiyi gösteren birer örnek yazınız.

6.2. Bilgi kartına dayanarak Çakıryazı'daki yer şekilleri ile beşerî faaliyetler arasındaki etkileşimi sorgulayan üç soru yazınız. Yazdığınız her soru en az bir yer şeklini ve bir beşerî faaliyeti birlikte içermelidir.

7. Elif, sunumunun son bölümü için Hollanda'daki H Köyü'nün kuruluşunu ve gelişimini araştırmıştır. Köyün ve çevresindeki P Polderi'nin şematik kesiti Şekil 4'te verilmiştir; köyün iklim özellikleri Şekil 2'deki D

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

İstasyonu'na benzerdir. Elif'in hazırladığı zaman çizgisi aşağıdadır.

Şekil 4. H Köyü ve P Polderi'nin şematik kesiti (Hollanda)

- **Yaklaşık 1.000 yıl önce:** Kıyı kumullarının gerisindeki alçak arazi bataklık ve sazlıklarla kaplıdır; deniz sık sık taşar. İlk aileler evlerini elle yığdıkları bir toprak tepeciğinin üzerine kurar. İçme suyunu yakındaki dereden ve yağmur sularını biriktirdikleri çukurlardan sağlar, tepeciğin çevresindeki çayırlarda sığır otlatır, denizde balık tutarlar.
- **1600'lü yıllar:** Köyün doğusundaki büyük sığ gölün çevresine setler yapılır; yel değirmenleriyle gölün suyu ana kanala basılarak göl kurutulur. Eski göl tabanındaki verimli killi topraklarda P Polderi kurulur. Tarım alanı genişler, köyün nüfusu artar. Süt ve peynir, kanallar üzerinden teknelerle şehir pazarlarına taşınır.
- **1900'lü yıllar:** Yel değirmenlerinin yerini önce buharlı, sonra elektrikli pompalar alır; polderin suyu daha güvenli biçimde boşaltılır. Köye demir yolu istasyonu açılır. Polderde seracılık ve çiçek üretimi yayılır.
- **Günümüz:** Polder tabanı deniz seviyesinin yaklaşık 4 m altındadır. Seralar ve çiçek işletmeleri çevre ülkelerden işçi göçü almaktadır. Köy, otoyolla 20 dakikada büyük bir şehre bağlanmıştır; şehirde çalışan ailelerin yerleşmesiyle köyün nüfusu artmaya devam etmektedir.

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

7.1. H Köyü'nün kuruluş döneminde yer seçimini etkileyen iki doğal faktörü Şekil 4'ten ve zaman çizgisinden yararlanarak açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

7.2. Zaman çizgisindeki bilgilerden yararlanarak H Köyü'nün gelişiminde etkili olan dört beşerî faktörü açıklayınız.

Cevap anahtarı: çözdükten sonra okut.
Her maddenin tam puan ölçütü, kısmi ve sıfır puan durumu, olası yanıt. Kendini puanla, aynı sayfadan 40 dakikalık sayaçla yeniden çöz.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif